

EVOLUȚIA ȘI DEZVOLTAREA MONODramei DIN REPUBLICA MOLDOVA

THE EVOLUTION AND DEVELOPMENT OF MONODRAMA IN THE THEATER OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

OLGA TRIBOI¹

doctorandă,

Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

<https://orcid.org/0009-0003-8458-6706>

SVETLANA TÂRȚĂU²

doctor în studiul artelor, profesor universitar,

Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

<https://orcid.org/0000-0001-9619-5137>

CZU 792.081(478)

DOI <https://doi.org/10.55383/amtap.2026.1.17>

Articolul examinează evoluția monodramei în teatrul din Republica Moldova, evidențiind transformarea acesteia dintr-o formă derivată din recitalul literar într-un gen teatral autonom și complex. Pornind de la definirea monodramei ca formă scenică centrată pe prezența unui singur actor și pe relația directă cu publicul, studiul subliniază rolul acesteia în explorarea interiorității, în experimentul performativ și în abordarea temelor contemporane. Cercetarea identifică patru etape principale în dezvoltarea fenomenului: perioada recitalului actoricesc din anii 1960-1970, caracterizată prin valorificarea expresivității poetice; experimentele teatrului unui actor din anii 1980, care au redefinit limbajul scenic și statutul actorului; afirmarea monodramei moderne după anul 2000, marcată de diversificarea tematică și deschiderea către dramaturgia contemporană; și etapa recentă, în care teatrul independent contribuie decisiv la inovarea formelor monodramatice. Analiza relevă faptul că, în teatrul contemporan, monodrama se manifestă sub forme variate – psihologică, biografică, documentară sau experimentală – fiind prezentă atât în repertoriul teatrelor instituționale, cât și în spațiul independent. Prin hibridizarea limbajelor scenice și accentul pus pe performativitate, monodrama devine un instrument relevant de reflecție artistică și socială, confirmându-și importanța în dinamica actuală a scenei teatrale din Republica Moldova.

Cuvinte-cheie: monodramă, teatru moldovenesc, spectacol solo, teatru independent, teatru documentar, experiment scenic, evoluție teatrală

The article examines the evolution of monodrama in the theatre of the Republic of Moldova, highlighting its transformation from a form derived from literary recitals into an autonomous and complex theatrical genre. Starting from the definition of monodrama as a stage form centered on a single actor and a direct relationship with the audience, the study emphasizes its role in exploring interiority, performative experimentation, and the treatment of contemporary themes. The research identifies four main stages in the development of the phenomenon: the period of actor's recitals in the 1960s-1970s, characterized by the valorization of poetic expressiveness; the "one-actor theatre" experiments of the 1980s, which redefined scenic language and the actor's status; the emergence of modern monodrama after the year 2000, marked by thematic diversification and openness to contemporary dramaturgy; and the recent stage, in which independent theatre plays a decisive role in innovating monodramatic forms. The analysis shows that in contemporary theatre, monodrama manifests itself in various forms—psychological, biographical, documentary, or experimental—being present both in the repertoires of institutional theatres and within the independent scene. Through the hybridization of scenic languages and an emphasis on performativity, monodrama becomes a relevant instrument of artistic and social reflection, confirming its importance in the current dynamics of the theatrical landscape in the Republic of Moldova.

Keywords: monodrama, Moldovan theatre, solo performance, independent theatre, documentary theatre, scenic experiment, theatrical evolution

1 E-mail: olgagutu22@gmail.com

2 E-mail: tartausvetlana2022@gmail.com

Introducere

Monodrama reprezintă una dintre cele mai concentrate și exigente forme ale artei teatrale, caracterizată prin prezența unui singur actor care susține întregul discurs scenic. În cadrul acestui tip de spectacol, actorul devine simultan interpret, narator și mediator al conflictului dramatic, asumând o responsabilitate artistică complexă. Reducerea distribuției la o singură prezență scenică implică nu doar o intensificare a expresivității actoricești, ci și o restructurare a convențiilor teatrale, în care mijloacele scenice sunt minimalizate, iar atenția spectatorului este concentrată asupra performanței individuale. Din această perspectivă, monodrama poate fi interpretată drept o formă de sinteză a artei actorului, în care se reunesc dimensiuni ale teatrului dramatic, ale recitalului și ale performance-ului contemporan.

În plan teoretic, monodrama a fost analizată în contextul transformărilor teatrului modern și postmodern. Patrice Pavis definește monologul scenic ca un spațiu al interiorizării discursului dramatic, în care vocea personajului devine instrumentul principal de construcție a sensului [1 p. 191]. La rândul său, Hans-Thies Lehmann, în lucrarea sa despre teatrul postdramatic, subliniază faptul că formele scenice contemporane tind să privilegieze prezența actorului și performativitatea în detrimentul narațiunii tradiționale [2 pp. 177-178]. În acest sens, monodrama se înscrie în dinamica teatrului contemporan ca o formă flexibilă, capabilă să integreze elemente de teatru documentar, biografic sau performativ. În teatrul contemporan monodrama a devenit un spațiu privilegiat pentru explorarea interiorității personajului, pentru experimentul scenic și pentru abordarea unor teme sociale sensibile. Spectacolul solo permite investigarea unor zone intime ale existenței umane, precum identitatea, memoria, trauma sau alienarea, oferind actorului posibilitatea de a construi un discurs scenic direct și autentic.

Această orientare este vizibilă și în teatrul din Republica Moldova, unde monodrama a evoluat de la formele tradiționale ale recitalului literar la structuri performative complexe. Dezvoltarea monodramei în Republica Moldova a urmat o evoluție particulară, influențată de contextul istoric, de specificul instituțiilor teatrale și de dinamica raportului dintre teatrul oficial și cel independent. Un moment esențial în configurarea monodramei ca formă teatrală autonomă îl reprezintă activitatea lui Dumitru Fusu, care, începând cu anii 1960-1970, a dezvoltat conceptul de teatru al unui singur actor. După anul 2000, monodrama începe să se contureze ca gen dramaturgic distinct în repertoriul teatrelor din Republica Moldova. În ultimele două decenii dezvoltarea teatrului independent a influențat semnificativ evoluția monodramei în Republica Moldova. Platformele artistice precum *Teatrul Sspălătorie*, fondat de Nicoleta Esinencu, sau *Laboratorul teatral Foosbook*, au promovat forme experimentale de spectacol, inspirate din teatrul documentar și performance.

Analizând în evoluția monodramei în teatrul moldovenesc am putea evidenția patru etape principale: perioada recitalului actoricesc din anii 1960, experimentele teatrului unui actor din anii 1980, apariția monodramei moderne după anul 2000 și diversificarea spectacolelor solo în teatrul contemporan. În ultimele două decenii fenomenul a fost influențat puternic de apariția teatrelor independente și a proiectelor experimentale, care au contribuit la extinderea granițelor estetice ale genului și la consolidarea monodramei ca formă teatrală autonomă.

Recitalul actoricesc – începuturile monologului scenic (anii 1960)

Primele forme ale spectacolului monolog în teatrul din Republica Moldova pot fi identificate în anii 1960, într-un context cultural marcat de relativa liberalizare ideologică a perioadei poststaliniste. În acest cadru recitalul literar se afirmă ca o practică scenică frecventă, devenind un mijloc privilegiat de valorificare a poeziei și a textului literar în spațiul teatral. Aceste spectacole aveau la bază interpretarea unor creații lirice sau a unor fragmente din proză și dramaturgie, punând accent pe expresivitatea rostirii și pe capacitatea actorului de a transmite nu doar sensul, ci și încărcătura emoțională și simbolică a cuvântului. Din punct de vedere estetic, recitalul actoricesc se caracteriza printr-o „eco-

nomie” a mijloacelor scenice. Scenografia era redusă la minimum: un scaun sau un element simbolic, ceea ce concentra atenția asupra prezenței actorului și asupra discursului verbal. În aceste condiții, vocea, dicția, ritmul și intonația deveneau instrumente esențiale de construcție scenică, iar corporalitatea actorului începea să capete o funcție expresivă autonomă.

Un rol decisiv în dezvoltarea acestei forme l-a avut Valeriu Cupcea, care a realizat numeroase recitaluri poetice pe scena Teatrului Moldovenesc Academic Muzical-Dramatic de Stat A.S. *Pușkin* (acum Teatrului Național *Mihai Eminescu*). Activitatea sa a contribuit la legitimarea recitalului ca formă artistică distinsă, capabilă să susțină interesul publicului prin forța interpretării individuale, după cum a menționat și Leonid Cemortan: „V. Cupcea a fost un cap de școală, un model în ce privește vorbirea scenică și recitarea operelor literare..., el a fost un promotor fidel al vorbirii curate și frumoase, astfel încât felul său de a pronunța cuvintele și de a rosti frazele era un model unanim recunoscut” [3]. Alături de acesta, actori precum Eugeniu Ureche și Domnica Darienco au contribuit la consolidarea acestei practici, dezvoltând o estetică a rostirii expresive și a relației directe cu spectatorul.

Recitalul actoricesc din această perioadă poate fi considerat o etapă preliminară în evoluția monodramei în scenă, întrucât plasează în centrul actului scenic un singur interpret și valorifică dimensiunea monologică a discursului teatral. Deși nu presupune o construcție dramaturgică unitară în sensul monodramei propriu-zise, recitalul dezvoltă mecanisme esențiale ale acesteia: concentrarea acțiunii, intensitatea expresiei și comunicarea nemijlocită cu publicul.

Prin urmare, recitalul actoricesc din anii 1960 nu reprezintă doar o formă de valorificare a literaturii pe scenă, ci și un moment de geneză pentru monologul scenic în teatrul din Republica Moldova. El contribuie la formarea unei estetici bazate pe prezența individuală, pe exploatarea minimă a mijloacelor, dar, în același timp, și pe intensitatea comunicării, constituind un fundament, pe care se vor dezvolta ulterior formele moderne ale monodramei.

Experimentele teatrului unui actor (anii 1980)

În anii 1980, direcțiile inovatoare propuse de Dumitru Fusu au marcat o etapă esențială în evoluția teatrului din RSS Moldovenească, în special prin reconsiderarea spectacolului centrat pe prezența actorului unic. În opoziție cu estetica teatrului, convențional dominată de formule repertoriale și de structuri dramatice canonice, Fusu a promovat un tip de expresie scenică experimentală, în care actorul devine nucleul generator al întregului eveniment teatral.

Spectacolele precum *Veacul omului* (montat de Nadejda Aronețkaia), *Șoapte de nuc*, *Miorița* sau recitalurile bazate pe balade și texte clasice au demonstrat potențialul expresiv al monologului scenic. Activitatea sa în cadrul *Teatrului unui singur actor* [4], susținut instituțional de Filarmonică, a contribuit la popularizarea acestui gen în spațiul cultural moldovenesc și la formarea unei tradiții performative distincte. Conceptul de „teatru al unui actor”, asociat acestor experimente, nu trebuie înțeles doar ca o simplă reducere a distribuției la un singur interpret, ci ca o reconfigurare profundă a limbajului scenic. În viziunea lui Dumitru Fusu, actorul nu mai este doar un executant al unui text dramatic, ci un creator de sensuri, un performer capabil să articuleze discursul scenic prin intermediul propriului corp, al vocii și al prezenței sale energetice. Astfel, corporalitatea capătă o funcție esențială, devenind un instrument de construcție dramaturgică, nu doar un suport al expresiei scenice. Un alt element definitoriu al acestor experimente îl constituie apelul la improvizație. În locul unei structuri fixe, rigide, determinată de text, spectacolul devine un organism viu, deschis variației și adaptării în funcție de contextul performativ. Această flexibilitate apropie „teatrul unui actor” de practicile teatrului de laborator și de tendințele internaționale ale epocii, în care procesul de creație primează asupra produsului finit. În acest sens, demersurile lui Fusu pot fi puse în relație, la nivel conceptual, cu direcțiile promovate de Jerzy Grotowski sau Peter Brook, în special în ceea ce privește reducerea mijloacelor scenice, accentuând relația directă actor-spectator.

Minimalismul scenic reprezintă o altă coordonată majoră a acestei etape. Decorul, recuzita și elementele tehnice sunt reduse, uneori chiar eliminate, pentru a concentra atenția asupra actului scenic propriu-zis. Spațiul scenic devine un cadru neutru, susceptibil de a fi transformat prin imaginația actorului și prin convenția stabilită cu publicul. În acest context, obiectul scenic capătă adesea valențe simbolice, fiind investit cu multiple semnificații în funcție de utilizarea sa performativă.

Prin aceste mutații rolul actorului este redefinit radical. El devine simultan interpret, autor și regizor al propriei prezențe scenice, asumându-și responsabilitatea integrală a construcției spectacolului. Această autonomie artistică a actorului implică un grad înalt de conștientizare a propriilor mijloace expresive și o capacitate de a susține singur tensiunea dramatică pe durata întregului act scenic.

Impactul acestor experimente se resimte direct în dezvoltarea ulterioară a monodramei ca formă teatrală autonomă. *Teatrul unui actor* a creat premisele conceptuale și estetice pentru afirmarea monodramei nu doar ca gen literar, ci ca practică scenică independentă, în care discursul performativ este generat de interacțiunea dintre text, corporalitate și prezența actorului. În acest sens, anii 1980 reprezintă un moment de tranziție de la recitalul de poezie și formele lirice anterioare către structuri scenice mai complexe, în care dimensiunea narativă, confesivă și performativă se împletesc într-un limbaj teatral coerent și inovator.

Apariția monodramei moderne (2000-2010)

După anul 2000, monodrama se afirmă tot mai strident ca gen dramaturgic autonom în repertoriul teatrelor din Republica Moldova, marcând o etapă de maturizare estetică și diversificare tematică. Dacă în perioadele anterioare formele de monolog erau mai ales subsumate recitalului sau experimentului scenic, în acest context ele capătă coerență dramaturgică și vizibilitate instituțională. Un rol important îl are orientarea spre dramaturgia contemporană, ilustrată de texte precum *Mi-e frică de Marea Neagră* de Irina Nechit, care propune o scriitură confesivă, centrată pe fragilitatea identității și anxietățile individului contemporan. În paralel, montarea monodramei *Contrabasul* de Patrick Süskind evidențiază deschiderea teatrelor moldovenești către repertoriul european, dar și interesul pentru explorarea psihologiei personajului solitar, prins între banalitate cotidiană și aspirații artistice.

În această perioadă se conturează și direcția monodramei biografice, orientată spre recuperarea scenică a unor personalități artistice. Spectacolul *Alexander Vertinski. Balul Domnului*, dedicat lui Alexander Vertinski exemplifică această tendință, propunând o construcție performativă bazată pe interferența dintre document, memorie și interpretare artistică. Producția valorifică dimensiunea narativ-confesivă a monodramei, transformând biografia într-un pretext pentru reflecții asupra destinului artistic, exilului sau identității.

Din perspectivă estetică, monodrama post-2000 se caracterizează prin hibridizare: elemente de teatru dramatic se îmbină cu tehnici performative, multimedia sau inserturi muzicale. Actorul devine un performer complex, capabil să susțină singur tensiunea scenică și să articuleze multiple planuri de discurs – narativ, liric și reflexiv.

Prin aceste evoluții monodrama se impune nu doar ca o formă minimalistă de producție, ci ca un laborator de explorare a interiorității și a relației directe a actorului cu spectatorul, consolidându-și statutul de gen relevant în peisajul teatral contemporan din Republica Moldova.

Teatrul independent și experimentul scenic (2010-2020)

În ultimele două decenii teatrul independent din Republica Moldova a contribuit decisiv la diversificarea monodramei, oferind un cadru flexibil pentru experiment artistic. Platforme precum *Teatrul Spălătorie* și *Laboratorul teatral Foosbook* au promovat forme performative și documentare, orientate spre teme sociale și politice actuale [5]. Aici se regăsește și Teatrul ART (*Angelina Roșca Teatru*), cu spectacolul *Astro-remisie*, de Angelina Roșca, regie Dumitru Acriș, cu actorul rus Victor Vorzonin.

Monodrama devine, astfel, un spațiu de explorare a realității imediate, utilizând materiale autentice precum mărturii sau interviuri.

Actorul își extinde funcția, devenind simultan interpret, narator și martor, ceea ce conferă discursului scenic o dimensiune etică și critică. Structurile dramaturgice sunt adesea hibride, combinând elemente de teatru, performance și instalație. De asemenea, utilizarea spațiilor neconvenționale intensifică relația cu publicul și accentuează caracterul imersiv al experienței.

Teatrul Spălătorie, care își deschide prima stagiune cu monodrama *A(II) Rh+*, inaugurând o serie de spectacole și performance-uri orientate spre realitatea socială contemporană, a fost inaugurat în 2010 de dramaturga și regizoarea Nicoleta Esinencu, alături de managera Nora Dorogan. *Teatrul Spălătorie* este considerat primul teatru social din Chișinău, un spațiu de artă angajată care trăiește în ritmul transformărilor sociale. Monodrama Nicoletei Esinencu *FUCK YOU, Eu.ro.Pa*, cu Doriană Talmazan, este, probabil, una dintre cele mai cunoscute lucrări ale autoarei și este un exemplu de monodramă provocatoare. Esinencu critică ipocrizia și corupția politică, în timp ce investighează sentimentele de alienare și identitate frântă într-o lume post-sovietică.

Laboratorul teatral Foosbook, fondat de Mihai Fusu la sfârșitul lui februarie 2012, propune spectacolul *Nekrotitanium*, montat după romanul semnat de Mitoș Micleușanu și Florin Braghiș, regizat de Luminița Țicu și interpretat de Alexandru Pleșca. În vizorul spectacolului se află o succesiune de personaje și tipologii care reflectă cinic, uneori grotesc, ipocrizia și brutalitatea cotidianului moldovenesc post-sovietic. *Sex&Perestroika* este inspirat de romanul lui Constantin Cheianu și transformat în text teatral de Mihai Fusu și Luminița Țicu, acest spectacol reprezentând o meditație lucidă asupra tranziției post-sovietice.

Aceste producții poartă amprenta estetică a *Foosbook-ului*: curaj tematic, miză socială explicită, estetici minimale, accent pe prezența actorului și pe contactul cu publicul. Ele evită convențiile teatrului instituțional, mizând pe experiment, autenticitate și dialog critic.

Prin aceste practici teatrul independent nu doar diversifică formele monodramei, ci și redefineste funcția acesteia în societate. Monodrama devine un instrument de reflecție critică, de investigare a memoriei colective și de articulare a unor discursuri marginale sau insuficient de reprezentate. Astfel, ea se afirmă ca un laborator viu al contemporaneității, în care esteticul și politicul se intersectează într-un mod dinamic și relevant.

Monodrama în teatrul autohton contemporan

În teatrul moldovenesc contemporan monodrama se manifestă ca un gen dinamic și pluriform, integrând direcții estetice variate și reflectând preocupările societății actuale. În repertoriul Teatrului Național *Mihai Eminescu*, al Teatrului Național *Eugène Ionesco*, al *Teatrului Alexei Mateevici* și, într-o măsură mai redusă, al Teatrului Dramatic Rus *A.P. Cehov* și al Teatrului Dramatic Municipal pentru Tineret *Pe strada Trandafirilor „Iurie Harmelin”*, monodrama și structurile monolog au devenit tot mai vizibile, fiind incluse în producții recente și spectacole experimentale.

Astfel, se conturează monodrama psihologică, ilustrată de spectacolul *Flori pentru Algernon*, de la Teatrul *С Улицы Роз*, după romanul omonim de Daniel Keyes, montat de Iurii Harmelin cu Anatol Știrbu, unde este reflectată și transmisă transformarea interioară a personajului.

Monodrama biografică reconstituie destine artistice, exemplificată de producții dedicate unor figuri precum Edith Piaf, Maria Tănase sau Constanța Târțău, în montări precum *Edith Piaf. Femeia care a iubit*, cu Irena Boclencă, în 2013, și *Maria Tănase. Aș muri, moartea nu-mi vine*, cu Ecaterina Mardari, în 2016 – ambele texte și regia semnate de Nelly Cozaru. Apoi, *Ultimul rol. Spectacol despre Constanța Târțău*, cu Cătălina Varanița, în 2025, după cartea *Ultimul dialog* de Antonina Sârbu, regie și scenariu Luminița Țicu de la TNME.

În zona spectacolelor contemporane se înscriu monodramele *Ultima noapte la Madrid* de Brian McAvera, regie Vitalie Druceș, cu Ala Menșicov în rol titular, în 2004, la Teatrul Național *Eugène*

Ionesco, și *Dragoste la pachet* de Tatiana Lazăr, regie Olesea Sveclă, în 2022 la TNME, care valorifică analiza psihologică și structura confesivă.

Producțiile din 2021 de la Teatrul Național Eugène Ionesco, precum *O zi din viața lui Helen* de Helmut Perscina, regia Sergiu Chiriac, cu Tatiana Manoil, sau *Adi* de Constantin Cheianu, regia Diana Gherghel, cu Anatol Guzik, și spectacolul experimental de la Teatrul Rus A.P. Cehov din 2023 – *O poveste de dragoste spusă la telefon* după monodrama lui Jean Cocteau *Vocea umană*, regia Linas Zaicas, cu Vera Marianic, în care actrița juca după vitrinele teatrului și vorbea la telefon, iar spectatorii erau plasați afară și descărcând aplicația și conectând căștile puteau asculta cuvintele eroinei adresate iubitului ei pe telefon, apoi spectacolele de la Teatrul Alexei Mateevici din 2025 – *Lucruri care nu se spun* de Maria Ivanov, regie Ana Bateva, cu Elena Frunze-Hatman, *Și ce va fi cu noi acum* de Dumitru Crudu, regia Sergiu Chiriac, cu Nina Lefter, sunt monospectacole care confirmă interesul pentru structuri monodramatice contemporane, orientate spre autoanaliză și actualitate.

Concluzii

Studiul demonstrează că monodrama se confirmă în teatrul din Republica Moldova ca un gen esențial și dinamic, construit în jurul prezenței totale a actorului și a relației directe cu spectatorul. Evoluția sa – de la recitalul actoricesc al anilor 1960 la formele performative contemporane – evidențiază un proces de maturizare estetică și de autonomizare scenică. Analiza relevă faptul că în teatrul autohton contemporan monodrama se manifestă sub forme variate – psihologică, biografică, documentară sau experimentală, fiind prezentă atât în repertoriul teatrelor instituționale cât și în spațiul independent. Influențată de experimentele teatrului unui actor și de dezvoltarea mediului independent, monodrama și-a extins funcțiile, devenind nu doar un exercițiu de virtuozitate actoricească, ci și un instrument de explorare a interiorității, memoriei și realității sociale. Diversitatea formelor actuale confirmă flexibilitatea genului și capacitatea sa de a integra discursuri artistice și tematice variate. În acest context, monodrama se afirmă ca un spațiu privilegiat al expresiei individuale și ca un laborator viu al teatrului contemporan, confirmându-și importanța în dinamica actuală a scenei teatrale din Republica Moldova.

Referințe bibliografice

1. PAVIS, Patrice. *Dictionnaire du theatre*. Paris: Messidor Editions Sociales, 1987.
2. ПАВИ, Патрис. *Словарь театра*. Москва: Прорпекс, 1991. ISBN 5-01-002106-4.
3. LEHMANN, Hans.-Thies. *Teatrul posdramatic*. București: Editura Unibet, 2009, 1999. ISBN 978-973-8129-44-3.
4. CEMORTAN, Leonid. Personalitatea zilei. Valeriu Cupcea, actorul care l-a jucat pe Eminescu. *Cotidianul Timpul*, 5 noiembrie 2014. Disponibil: <https://timpul.md/articol/personalitatea-zilei-valeriu-cupcea-actorul-care-l-a-jucat-pe-eminescu-65628.html> [accesat 2026-03-03].
5. TEATRUL UNUI ACTOR. In: *Chișinău, orașul meu / Teatre*. Disponibil: <https://chisinauorasulmeu.com/teatre-din-chisinau/#teatrul-unui-actorhttp://catalog.bnrm.md/opac/subject/607642> [accesat 2026-03-03].
6. SĂRGHI, Ludmila și Andrei ZAGORSKII. Teatrul independent: alternativă pentru un spectator liber în gândire. In: *Fondul Culturii din Moldova*, publicat de Sonțu Ghenadie, 23 mai 2013. Disponibil: <https://fondulculturii.wordpress.com/2013/05/23/teatrul-independent-alternativa-pentru-un-spectator-liber-in-gandire/> [accesat 2026-04-20].

Manuscris primit la 06. 05. 2026. Acceptat pentru publicare la 11.06. 2026.

Acest articol este distribuit sub Licența Creative Commons Atribuire-Necomercial-Fără derivate 4.0 International.